بەناوی خودای بەخشندەو میهرەبان

بەناوی گەلەوە

پەرلەمانی کوردستان ـ عێراق

پشت بە حوکمی بڕگەی (١) لە ماددەی (٥٦)ی یاسای ژمارە (١)ی ساڵی ١٩٩٢ی هەموارکراو و لەسەر داوای ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان، پەرلەمانی کوردستان لە دانیشتنی ئاسایی ژمارە (٢)ی ڕۆژی ٢٠٢٠/٣/٤ ئەم یاسایەی پەسەند کرد:

یاسای ژمارە (٣)ی ساڵی ٢٠٢٠

یاسای ڕێگریکردن لە بەقاچاخ بردنی نەوت و گاز و لێدەرهێنراوەکانیان لە هەرێمی کوردستان ـ عێراق

ماددەی (١):-

مەبەست لەم زاراوانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریانە:

یەکەم/ هەرێم:- هەرێمی کوردستان ـ عێراق.

دووەم/ وەزارەتی سامانە سروشتییەکان:- وەزارەتی سامانە سروشتییەکانی هەرێم.

سێیەم/ وەزارەتی دارایی و ئابووری:- وەزارەتی دارایی و ئابوری هەرێم.

چوارەم/ هۆیەکانی گواستنەوە:- هەموو هۆیەکانی گواستنەوەی ووشکانی و ئاوی و ئاسمانی دەگرێتەوە، کە بۆ گواستنەوەی نەوت و لێدەرهێنراوەکان یان مرۆڤ و کەلوپەلەکانیان یان بۆ هەردووکیان بەکاردەهێنرێن.

پێنجەم/ نەوت:- هەر هێدرۆکاربۆناتێکی سروشتی یان هەر هیدرۆکاربۆناتێکی تێکەڵاوی سروشتی چ لە دۆخی گازی یان شلی بێت، و ئەوانەش دەگرێتەوە کە دەتوانرێ بگەڕێندرێتەوە بۆ حەشارگەکان .

شەشەم/ لێدەرهێنراوەکانی نەوت:- هەموو لێدەرهێنراوێك وەك بەنزینی ئۆتۆمبێل (گازۆلین)، زەیتی گاز، زەیتی بزوێنەر و گریس بە هەموو جۆرەکانیەوە، گازی شل، نەوتی سپی (کیرۆسین)، قیر، نەوتی ڕەش، نەفتا، و هەر بەرهەمێکی پیترۆ کیمیای کە لە نەوت یان گاز دروست بووبێت، دەگرێتەوە.

حەوتەم/ مۆڵەت:- ئەو ڕێگەپێدانە فەرمییەیە کە لەلایەن وەزارەتی سامانە سروشتیەکان دەدرێت بە کەسێك کە بازرگانی نەوت یان هاوردە و هەناردەی لێدەرهێنراوە نەوتییەکان بکات.

ماددەی (٢):-

ئەم کردەوانەی خوارەوە بە تاوان هەژماردەکرێن:

یەکەم:- بەقاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێنراوەکانی:-

١- فرۆشتن و گواستنەوەی نەوت و لێدەرهێنراوەکانی بە ڕێگەی نایاسایی و بەدەر لەو بڕە دیاریکراوانەی کە ڕێگەپێدراوە بەپێی یاسا و ڕێنماییە کارپێکراوەکان بە مەبەستی هاوردەکردن بێت یان هەناردەکردن بۆ دەرەوەی هەرێمی کوردستان.

٢- بردن و فرۆشتنی هەر بڕێك لە نەوت و لێدەرهێنراوە نەوتییەکان کە تەرخانکراون بۆ پێداویستی فەرمانگە حکومی و ناحکومییەکان، جا لە بازاڕەکانی ناوخۆدا بێت یان هەناردەی دەرەوە بکرێت.

دووەم:- ساختەکردن یان دەستکاریی کردنی مۆڵەت یان بەڵگەنامەی فەرمی، بە مەبەستی ئەنجامدانی ئەو تاوانانەی لە (بڕگەی یەکەم/ خاڵی ١، ٢)ی ئەم ماددەیە دەقنووسکراون.

سێیەم:- هەر جۆرە ئاسانکارییەك، لە بەکرێدانی عەمبار، کەرەستە و شوێن، دابینکردنی پارە بەمەبەستی ئەنجامدانی ئەو تاوانانەی لە بڕگەکانی (یەکەم ، دووەم)ی ئەم ماددەیە دەقنووسکراون .

ماددەی (٣):-

یەکەم:- دەزگاکانی ئاسایش و هێزەکانی ناوخۆ و بەڕێوەبەرایەتی گشتی گومرگ بۆ جێبەجێکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە، ئەم ئەرکانەیان دەکەوێتە ئەستۆ:-

١- ڕاگرتنی هۆیەکانی گواستنەوە و دەست بەسەرداگرتنی ئەو نەوت و لێدەرهێنراوانەی کە ئامادەکراون بۆ بە قاچاخ بردن لەلایەن تۆمەتبارانەوە.

٢- دەست بەسەرداگرتنی هۆیەکانی گواستنەوەی بیانی یان هاوردەکراو، کە گۆڕانکاری لە قەبارەی دیزاینکراوی تانکی هەڵگرتنی سوتەمەنیەکانیاندا کراوە، و بە مەبەستی بە قاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێنراوەکانی بەکاردەهێنرێت.

٣- ئامادەکردن و ڕەوانەکردنی دۆسیەی تۆمەتباران بۆ دادگاکان.

٤- پشکنین و بەسەردادانی هەر هۆیەکی گواستنەوە، عەمبار، نووسینگەکان یان هەر شوێنێکی دیکە، لە کاتی بوونی گومانی ئەنجامدانی یەکێك لەو تاوانانەی کە لەم یاسایەدا دەقنووسکراون.

دووەم:- بۆ ڕێگریکردن لە ئەنجامدانی ئەو تاوانانەی لە ماددەی (٢)ی ئەم یاسایە دەقنووسکراون، کارمەندی ڕێگەپێدراو مافی بەکارهێنانی هێز و ڕووبەڕووبوونەوەی هەیە بۆ مەبەستی ڕاوەستاندنی هەر هۆیەکی گواستنەوە یان کەسێك لەکاتی سەرپێچیکردن لە فەرمان.

ماددەی (٤):-

یەکەم:- کەسی تۆمەتبار، چ ئەنجامدەری سەرەکی تاوانەکە بێت، یان شوفێری هۆیەکانی گواستنەوە یان ئەوانەی لە تاوانەکەدا بەشدارن، بە مەبەستی لێکۆڵینەوە و دادگایی کردن هەواڵەی دادگای ئەو سنورە دەکرێت کە نەوت و لێدەرهێنراوە نەوتییەکانی تێدا بە قاچاخ بردراوە.

دووەم:- تۆمەتباری دەستگیرکراو بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە، لە قۆناغەکانی لێکۆڵینەوە و دادبینی، بە دەستەبەریی ئازاد ناکرێت، تا دەرچوونی حوکمی یەکلاکەرەوە لەلایەن دادگای تایبەتمەند.

سێیەم:-دادگا خەسڵەتی بەپەلە دەدات بەو داوایانەی کە بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە ئاڕاستەی دەکرێن

ماددەی (٥):-

یەکەم:- هەر کەسێك یەکێك لەو کردەوانە ئەنجامبدات کە لە ماددەی (٢)ی ئەم یاسایەدا دەقنووسکراون، بە زیندانیکردن کە لە (٥) ساڵ کەمتر نەبێت و لە (١٠) ساڵ زیاتر نەبێت، و پێبژاردنێك کە (٤) چوار هێندەی بەهای کەرەستە بە قاچاخ براوەکە بێت، سزا دەدرێت.

دووەم:- لە بارودۆخی جەنگ و باری تەنگەتاوی و ڕوودانی قەیرانی سووتەمەنیدا، ئەنجامدانی هەر یەك لەو تاوانانەی لە ماددەی (٢)ی ئەم یاسایە دەقنوسکراوە، بە باری توندکراو هەژماردەکرێت.

سێیەم:- حوکمەکانی ئەم یاسایە لەسەر هەر هۆیەکی گواستنەوە کە تاوانی بەقاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێنراوەکانی پێ ئەنجام بدرێت، جێبەجێ دەکرێت، جا چ تۆمەتبار خۆی خاوەنی بێت یان بە کرێی گرتبێت.

ماددەی (٦):-

یەکەم:- هۆیەکانی گواستنەوە و کەرەستە بارکراوەکان، ئەگەر ئەو کردەوانەی پێ ئەنجام درابێت کە لە ماددەی (٢)ی ئەم یاسایەدا دەقنووسکراون، هەر کات لە ناو خاکی هەرێم بگیرێن، دەستیان بەسەردا دەگیرێت.

دووەم:- هەر هۆیەکی گواستنەوە کە بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەستی بەسەردا دەگیرێت، دوای دەرچوونی حوکمی بنبڕی دادگا، لەلایەن وەزارەتی دارایی و ئابوری بە زیادکردنی ئاشکرا بەپێی حوکمەکانی (یاسای فرۆشتن و بەکرێدانی مۆڵکەکانی دەوڵەت)ی بەرکار لە هەرێم، بە بارەکەیەوە دەفرۆشرێت.

سێیەم:- هەواڵدەر و ئەو کەس و لایەنانەی هاوکاربوون لە ئاشکراکردن و دەستگیرکردنی هۆیەکانی گواستنەوەی بەکارهێنراو لە تاوانی بە قاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێنراوەکانی، لە دوای فرۆشتنی هۆیەکانی گواستنەوەکە بە ڕێژەی (٢٥%)ی کۆی بڕی نرخی فرۆشراوەکە پاداشت دەکرێن بەمەرجێك لە هیچ حاڵەتێکدا لە (١٥،٠٠٠،٠٠٠) پازدە ملیۆن دیناری عێراقی زیاتر نەبێت.

چوارەم:- ئەو بڕە پارەیەی دوای جێبەجێکردنی بڕگەکانی (دووەم) و (سێیەم)ی ئەم ماددەیە دەمێنێتەوە، دەکرێتە داهات بۆ گەنجینەی گشتی هەرێم و دەبێتە داهاتی کۆتایی.

ماددەی (٧):-

دوای دەرچوونی حوکمی بنبڕ بەبێ تاوانی تۆمەتبار، ئەوا:-

یەکەم:- هەر هۆیەکی گواستنەوە کە دەستی بەسەردا گیراوە بۆ خاوەنەکەی دەگەڕێندرێتەوە.

دووەم:- کەرەستە بارکراوەکە یان بەهاکەی بەهەمان نرخی فرۆشراو لە ڕێکەوتی دەست بەسەرداگرتنی، دەدرێتەوە خاوەنەکەی.

سێیەم:- مافی قەرەبووکردنەوەی پارێزراوە بەپێی یاسا بەرکارەکان لە هەرێمی کوردستان.

ماددەی (٨):-

هەر کەسێك دامەزراوە نەوتییەکان، باڵەخانەکان، چاڵە نەوتییەکان، بۆری گواستنەوە، کۆگا و وێستگەکانی عەمبارکردن، لە ڕێگەی تەقاندنەوە و کونکردن یان هەر کارێکی دیکە کە مەبەست لێی بە قاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێنراوەکانی بێت، تێکبدات، بەپێی حوکمەکانی (یاسای بەرەنگاربوونەوەی تیرۆر لە هەرێمی کوردستان ژمارە (٣)ی ساڵی ٢٠٠٦) سزا دەدرێت.

ماددەی (٩):-

حوکمەکانی ئەم یاسایە ئەو کەسە سروشتی و مەعنەویانەش دەگرێتەوە کە کردارەکانی هەناردەکردن و هاوردەکردنی نادروست ئەنجام دەدەن، و ئەوانەشی دەستکاری بڕیار و بەڵگەنامەکانی هاوردەکردن و هەناردەکردن دەکەن بە زیاد و کەمکردن، و ئەوانەشی ئاسانکارییان بۆ دەکەن یان بەشدارن.

ماددەی (١٠):-

ڕێگە بە هیچ هۆیەکی گواستنەوە نادرێت، کە نەوت و لێدەرهێنراوەکانی بار بکات، تەنها بە ڕێپێدانی فەرمی وەزارەتی سامانە سروشتییەکان و بەپێی ئەو بڕ و نموونە و پێوەرانە نەبێت کە وەزارەت ئامادەیان دەکات.

ماددەی (١١):-

وەزیری سامانە سروشتییەکان بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزیرەکانی ناوخۆ و دارایی و ئابوری ڕێنمایی پێویست بۆ جێبەجێکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەردەکات.

ماددەی (١٢):-

پێویستە ئەنجوومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

ماددەی (١٣):-

کار بە هیچ دەقێکی یاسا یان بڕیارێك ناکرێت لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایە ناکۆك بێت.

ماددەی (١٤):-

ئەم یاسایە لە ڕۆژی بڵاوکردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمی (وەقایعی کوردستان) جێبەجێ دەکرێت.

هۆیەکانی دەرچواندن

لەبەر ئەوەی بە قاچاخ بردنی نەوت و لێدەرهێنراوەکانی لەو تاوانانەیە کە دەبێتە هۆی تێکدانی ئاسایشی ئابوری هەرێمی کوردستان ـ عێراق، و لە پێناو ڕێگەگرتن لە کار و کردەوەکانی بە قاچاخ بردن و بە تاڵان بردنی نەوت و لێدەرهێنراوەکانی، و بەرەنگاربوونەوەی ئەم تاوانە و پاراستنی سامانی نەوت و سەپاندنی سزایەك کە گونجاو بێت لەگەڵ مەترسیداری ئەم تاوانە، ئەم یاسایە دەرچوێندرا.

یاساکە بە دەرچوو دەژمێردرێ بە تێپەربوونی ماوەی یاسایی دەرچوواندنی بەپێی حوکمی خاڵی (٢)ی بڕگەی (یەکەم)ی ماددەی (١٠)ی یاسای سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان ـ عیراق ژمارە (١)ی ساڵی ٢٠٠٥ی هەموارکراو و بڕگەی (دەیەم) لە ماددەی (١٨)ی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان ـ عیراق.